

HISTORIE

VÝROČÍ

Proměny zahrady Kinských

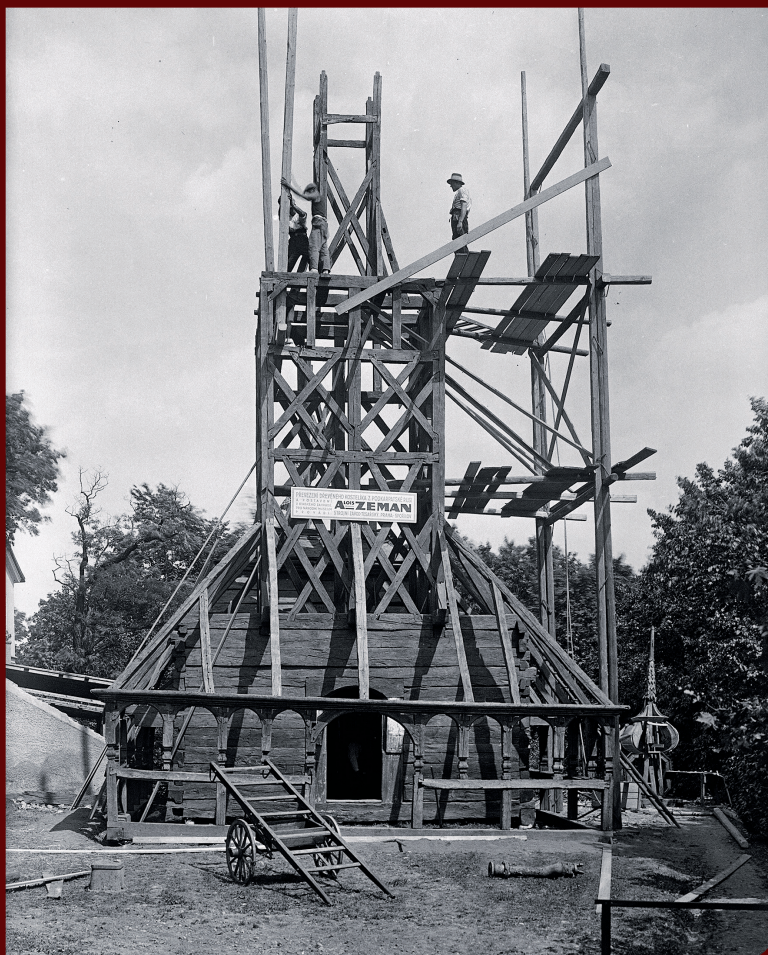
Zahrada Kinských slaví letos dvě stě let existence. Přesně 27. března 1826 totiž zakoupil Rudolf hrabě Kinský od podnikatele Antonína Novotného pozemky bývalých vinic Brabcovny, Štikovny, Peldřimovky a Plaské na jižním svahu Petřína s promyšleným záměrem zřídit zde vilu a rozsáhlý park v anglickém stylu.

Čelé území dnešní zahrady Kinských před 200 lety vypadalo dosti odlišně. Leželo ještě za hranicí Prahy, od níž jej oddělovala středověká Hladová zeď spolu s masivními barokními hradbami. V těch se otevírala dnes již zbořená Újezdská brána s mostem, jehož šikmý průběh dodnes sleduje vozovka na náměstí Kinských. Odtud pak vedly cesty do centra Smíchova a také přes kopec do Košíř. Kromě několika drobných domků a kapličky stály pod svahem před branou i trafika a malý parčík s pomníkem zvaným Anlage, který dal založit hrabě Filip Clam-Gallas. Nad Anlage po pravé straně košířské silnice (dnešní Holečkovy) bývala vilka měšťana Pokorného, která později patřila lékaři a jednomu ze zakladatelů Národního muzea hraběti Bedřichu Všemírovi Berchtoldovi z Uherčic a od 70. let 19. století knížeti Karlu Auerspergovi. Byla zbořena na konci 19. století a teď je na jejím místě dětské hřiště.

O kus dál, v místech současné Švýcárny, se nacházely viniční usedlosti Mouřenínka, kterou obývala rodina Seydlerů, a s ní sousedící Brabcovna neboli Husinka. Území kolem dnešního letohrádku příslušelo k vinici a usedlosti Štikovně a tam, kde stojí škola pro sluchově postižené, byla usedlost Ráj ve vlastnictví doktora práv Jana Menzla. Od Ráje vedla strmá cesta výše do svahu k vinicím Plaské a Peldřimovce. Navzdory dlouhé tradici pěstování vína, která sahá až do 12. století, byla ale zřejmě část vinic zanedbaná – pan Novotný se především zajímal o pokusnou těžbu uhlí, dobýval jíly pro svou keramickou továrničku a zbytek zahrad pronajímal.

Reprezentativní zahrada

Rudolf Kinský byl mladý podnikavý šlechtic a oblíbený český vlastenec, který se zároveň pohyboval ve vrcholných kruzích rakouské politiky. Reprezentativní podoba, kterou se rozhodl dát své zahradě, tomu musela odpovídat. Hlavní etapa stavby, za kterou zodpovídal ředitel zlonického

Výstavba přemístěného kostelíka z Medvědovců. 23. srpna 1929

panství Kinských František Höhnel, probíhala v letech 1827–1831 a výrazně proměnila tvář celého okolí. Nejdůležitější budovou v parku byl samozřejmě letohrádek, někdy označovaný též jako vila nebo zahradní palác. V čistém klasicistním slohu jej navrhl architekt Heinrich Koch, jenž pro Kinské vypracoval třeba i projekty zámku v Kostelci nad Orlicí nebo hrobky v Budenících u Slaného.

Brabcovna byla přestavěna na stáje a kočárovnu s příbytky pro zaměstnance a nacházel se u ní také původní vjezd do zahrady. Na Plaské a Peldřimovce pak vznikly skleníky, domek zahradníka a úhledný dekorativní kra-

vín zajišťující čerstvé mléko, z něž se mnohem později stala dnes již zpustlá zahradní restaurace. Bylo také nutné provést rozsáhlé úpravy svahu, vytyčit cesty, vysázet stromy a keře a zajistit zásobování vodou. Ta byla odebírána hlavně z jímacích štol, z nichž nejdelší zvaná Strahovská má 287 metrů a zasahuje až pod dnešní vysokoškolské koleje. Celá stavba byla velmi nákladná a pracovaly na ní stovky lidí od nádeníků přes zkušené řemeslníky až po zahradnické experty.

Pod dozorem vdovy

Rudolf Kinský si bohužel svůj letohrádek, ke kterému plánoval přistavět ještě dvě křídla, ani zahradu příliš neužil. V roce 1835 tragicky zemřel v Linci a zanechal po sobě čtyři dcery a nedospělého syna Ferdinanda Bonaventuru, jehož poručnictví spravovala jeho matka Vilemína z rodu Colloredo-Mansfeldů. I za jejího působení se ale zejména ve 40. letech 19. století zahrada dále rozvíjela. Vilemína nechala

Rudolf Kinský si bohužel svůj letohrádek, ke kterému plánoval přistavět ještě dvě křídla, ani zahradu příliš neužil.

Foto: Drahomíra Stránská. Obrazový archiv Etnografického oddělení Národního muzea, inv. č. E06140

Podle původní koncepce zahrady měly být dole u letohrádku umístěny zejména vzácnější a exotické dřeviny, za nimi a směrem nahoru do svahu pak spíše stromy a keře základní a domácí

například vyzdobit letohrádek sochou Vlasty od Emanuela Maxe a Psyché od Antonia Canovy, přikoupila od dědiců dr. Menzla vinici Ráj, kterou proměnila v hospodářské zázemí parku, a na spodním konci areálu připojila usedlost Mouřenínku a dala vystavět nový reprezentativní vjezd s vrátnicí.

Na projektech spolupracovala s ředitelem zahrady Bedřichem Wünscherm, pod nímž pracovali i další významní čeští zahradníci jako Josef Fiala nebo Ferdinand Malý. Zvětšení zahrady ale přineslo i jisté sousedské komplikace – v Menzlově Ráji totiž pokusně těžil uhlí podnikatel Josef Záhora se společníky, který vedl o škody způsobené dolováním spory jak s Kinskými, tak i s vojenskou správou dohlížející na bezpečí hradeb. Před branou zase stála trafika vojenské vdovy Kateřiny Bučkové, která se odmítala vystěhovat bez řádné kompenzace. Po její smrti roku 1843 byla

trafika zbořena, její manžel a potomci se ale občas domáhali údajně slíbeného odškodného ještě dalších 15 let.

Záchrana zahrady a rozvoj Smíchova

Syn Ferdinand Bonaventura dospěl roku 1855, ani on, ani jeho nástupce Karel Rudolf ale v Praze příliš nepobývali a o zahradu nejevili velký zájem. Veřejnosti byla přístupná jen za nepřítomnosti panstva a na zvláštní vstupenku. V roce 1866 poskytl Kinský letohrádek jako lazaret pro raněné důstojníky a navštívil jej tehdy i císař František Josef I. Na jistou dobu se sem uchýlil kurfiřt Friedrich Wilhelm Hessen-Kasselský se svou ženou kněžnou Gertrudou Hanavskou poté, co jej Prusové zbavili vlády. Kromě nich ve vile občas pobývali i korunní princ Rudolf Habsburský a arcivévodové Bedřich a Ferdinand.

Zatímco ale zahrada prospávala, Smíchov se měnil z malého předměstí obklopeného zemědělskými usedlostmi a zahradami na průmyslové město. Vznikaly celé nové ulice a Karel Kinský uvažoval o tom, že by přinejmenším spodní část zahrady zpeněžil jako stavební parcely. Nejprve byla v roce 1898 prodána hlavní část Ráje za účelem zřízení Ústavu hluchoněmých a roku 1901 také odkoupil klášter sv. Gabriela další pozemky kvůli snazší správě vodovodu. Prameny ze zahrady totiž byly dost vydatné na to, aby zásobovaly nejen okolí letohrádku, ale právě i klášter a část Smíchova a Malé Strany. Riziko, že bude zahrada zastavěna, naštěstí téhož roku přimělo město Prahu a Smíchov k jednání o jejím odkoupení. Obce zastupo-

vali purkmistři Vladimír Srb a Alois Elhenický. Ten sice sám podnikal ve stavebnictví, ale dokázal pochopit důležitost zachování parku. Obě města se dohodla, že budou toto území spravovat společně.

Letohrádek propůjčily Národopisnému muzeu a ve Švýcárně a bývalé mlékárně vznikly restaurace. Rozloha zahrady také vedla k úvahám o zřízení zoo nebo muzea lidové architektury v přírodě. Oba tyto plány se ale podařilo realizovat jen v omezené míře – u skleníků byla do začátku 40. let 20. století malá zoologická a akvarijní expozice, národopis zase reprezentovaly zahrádka, menší přenesené objekty jako zvonice, kříž z Dolních Bojanovic (dnes umístěný uvnitř letohrádku) a morový sloup se slunečními hodinami. Roku 1929 pak zásluhou pracovníků muzea přibyl do parku dřevěný karpatský kostelík sv. Michala. Za zmínku ještě stojí, že na místě bývalé Auerspergovy vily stával v letech 1902–1918 unikátní dřevěný výstavní pavilon spolku Mánes, který představil Pražanům například dílo Augusta Rodina.

Od té doby se už zahrada příliš neměnila. Během 20. století některé stavby bohužel zpustly, jiné, zejména samotný letohrádek, se podařilo zachránit. Na konci 90. let také začala postupná revitalizace, která víceméně pokračuje dodnes a jež zahrnovala například obnovu cest poškozených rozšířením Holečkovy ulice, umístění nových vodních prvků, údržbu štol a další prospěšné zákroky. ■

Jan Pohunek
Etnografické oddělení Národního muzea

V jedné z průzkumných štol na uhlí Josefa Záhoru, které později sloužily jako vodní zdroj

